

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ · ХРИСТО ШАЛДЕВЪ

Редакция и администрация: ул. „Солунъ“, № 54, телеф. 19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 15 лв.

Борисъ Сарафовъ,

членъ отъ Щаба на Илинденското въстание.

Дамянъ Груевъ,

членъ отъ Щаба на Илинденското въстание.

Илинденски химнъ

Развѣйте знамена свещенни —
Въ скръбта ни Охридъ синъ сияй,
Сърдцето майчино зове ни
Изъ гроба черъ на родний край.

Да пламнатъ въ жилищъ огньове —
Кръвта на горди праотци,
Да снемемъ срамнитъ окови
Отъ живи и отъ мъртавци!

Не мечъ, а молнии небесни
Въ дъсница съ радостъ да блъстятъ;
Въ гнява на бойнитъ ни пѣски
Сълзитъ робски ще горятъ.

Поличба надъ врагъ витае
Отъ Шаръ до бѣлия Егей;
Победа Вардара вѣщае,
За гибель вражеска ни пѣй!

О, майко, идемъ ний най-вѣрни
На стража — твоитъ синове;
Подъ робскитъ одежди черни
Сърдце свободно те зове!

Теодоръ Траяновъ

Иванъ х. Николовъ

Македонското освободително движение, което има своитѣ основи въ миналото и настоящето и което представлява отъ себе си една съзнателна идея на македонскитѣ българи, живущи въ и вънъ отъ Македония, занимава умотѣ и на общественици и държавници. Тази идея се предава отъ индивидъ на индивидъ, отъ поколѣние на поколѣние и македонскитѣ въпросъ ще продължава да съществува до окончателното освобождение на Македония, историческата съдба на която е свързана съ тая на съседнитѣ ѝ балкански сестри. Но хората, които създадоха това движение, като смъртни същества, единъ по единъ го напускатъ. Единъ отъ първитѣ идеалози на това движение и единъ отъ основателитѣ на Вътрешната македонска революционна организация е трагично починалия на 9 юлий тази година *Иванъ х. Николовъ*.

Иванъ х. Николовъ е роденъ на 24 декемврий 1861 година въ градъ Кукушъ, кждето той завършилъ съ успѣхъ съществуващото тогава второкласно българско училище и после остава при баща си да му помага въ търговията. Следъ освобождението на България младиятъ Ив. х. Николовъ бива повиканъ отъ Дупнишкия училищенъ инспекторъ Петъръ Шапкаревъ да замине за България и заеме учителско мѣсто въ нѣкое село. Съ три наполеона въ джобъ, дадени му отъ баща му, той тръгва и, презъ Велесъ, Св. Николе и Криворѣчна Паланка, се отзовава въ свободна България. „Когато стѣпихъ на свободна българска земя, — пише той въ бележитѣ си, — обзе ме едно радостно и мистично чувство, паднахъ на колѣне, прекръстихъ се и цѣлунахъ земята нѣколко пѣти“.

Следъ срещата му съ П. Шапкаревъ, последниятъ го праща учителъ въ с. Рила. Селянитѣ, обаче, не го приели, защото не знаятъ да пѣе въ черква. Въ споразумение съ колегата си въ съседната източна Румелия Иванъ х. Николовъ билъ назначенъ учителъ въ с. Костенецъ, кждето учителствува две години (презъ 1879/80 и 1880/81 год.). Първата година той билъ условенъ за 4200 лева, но, доволни отъ работата му, въ края на учебната година църковно-училищнитѣ настоятели му дали още 1700 лв.

Презъ лѣтната ваканция той минава практически педагогически учителски курсъ въ манастира св. Петъръ, Т. Пазарджишко и на следната година билъ условенъ въ сѣщото село съ 7500 лева годишна заплата. Спестилъ достатъчно пари, той решава да продължи образованието си, изучава материала за III класъ, явява се на изпитъ въ Пловдивъ и постѣпва въ IV класъ на пловдивската гимназия, който класъ завършва съ отличие и награда. Но свършилъ паритѣ си, Иванъ х. Николовъ решава да учителствува отново. Въ това време въ Пловдивъ пристига бившия му учителъ Кузманъ Шапкаревъ, дошелъ въ България да търси учители за солунскитѣ училища и, при срещата имъ, му предлага да замине за Солунъ. Иванъ х. Николовъ се съгласява и заедно съ Трайко Китанчевъ, Божилъ Райновъ, Конст. Стателовъ и други презъ Цариградъ пристига въ Солунъ презъ месецъ декемврий 1882 година. Но вмѣсто въ Солунъ, по негово лично желание, бива назначенъ учителъ въ гр. Воденъ, дето учителствува една година заедно съ Пантелей Баджовъ. Презъ 1883/84 и 1884/85 години той е учителъ въ Кукушъ, а презъ 1885/86 година — въ Ле-

ринъ. Тукъ Иванъ х. Николовъ се запознава съ Антонъ Търпеновъ, ученикъ отъ I курсъ на свищовското търговско училище, който поради провъзгласеното съединение на южна и северна България и обявяването на сръбско-българската война останалъ при родителитѣ си. Любознателниятъ Ив. х. Николовъ използвалъ учебницитѣ и запискитѣ на Търпенова и следъ завършването на учебната година заминава за Свищовъ, дето издържва изпитъ за I курсъ и постѣпва въ II курсъ на сѣщата гимназия. Обаче, вътрешнитѣ размирици въ княжеството вследствие детронирането на князь Александъръ Батембергъ и русенскитѣ бунтъ, разстройватъ свищовското търговско училище и х. Николовъ заминава въ Виена да продължи търговското си образование въ Виенската търговска академия. После той се премѣства въ градъ Линцъ, кждето и завършва своето висше търговско образование презъ 1888 година. На следната година той бива назначенъ учителъ въ Солунската гимназия, въ която преподава аритметика (въ I—III класове) и счетоводство (въ IV—VI класове) до 1892 год., когато по настояването на тогавашния директоръ на солунската гимназия Василъ Кънчевъ бива премѣстенъ за учителъ въ сѣрското педагогическо училище. Явно онеправданъ, той си подава оставката отъ учителството и се отдава на свободна търговия — открива книжарница въ Солунъ, а следъ освобождаването му отъ затвора въ Будрумъ-кале презъ 1903 година идва въ свободна България, кждето се отдава на книгоиздателска търговия.

Но животътъ на Иванъ х. Николовъ не се изчерпва съ неговата жажда за образование и съ проявената отъ него учителско-педагогическа и книжаро-издателска дейностъ. Отъ ранна възраст до склопване на очи Иванъ х. Николовъ е обзетъ отъ безгранична обичъ къмъ родъ и родина и съ редка самоотверженостъ, воля и тактъ работи за освобождението на поробена Македония. Въ това именно отношение той се изпечва предъ насъ и предъ бждащитѣ поколѣния като голѣма личностъ, като голѣмъ общественикъ и идеалистъ и се нарежда въ редицата на българскитѣ будители, изобщо, и частно, въ редицата на първостепеннитѣ дейци на ВМРО.

Още въ ранното си детинство, като ученикъ въ класното кукушко училище, кждето се запозналъ съ българската история и очевечствена география, си задава въпроса, ако ние българитѣ сме населявали даже и Тесалия и сме имали българско царство, то гърцитѣ и турцитѣ сѣ наши врагове, на които трѣбва да откриемъ борба, за да си върнемъ погърченитѣ български земи отъ гърцитѣ и българското царство отъ турцитѣ. И, въодушевявайки се отъ тая идея, заедно съ свои бивши съученици образува нѣщо като съзаклятническо дружество отъ 12 души, които изучавали патриотични пѣсни и се обучавали на талимъ. Руско-турската война въодушевява младитѣ съзаклятници, но берлинскитѣ конгресъ и разпокъсването на Санстефанска България ги отчайва.

Като учителъ въ Солунската гимназия следи централистичната политика на екзархията въ учебното дѣло, която не удобрява, сондира колегитѣ си по тоя въпросъ и привлича съмишленици. Като най-голѣмъ противникъ на неговитѣ деценпролистични

възгледите се явява колегата му В. Кънчевъ, който, като директоръ на солунската гимназия, после, успѣва да внуши въ екзархията да бжде премѣстенъ въ сѣрското педагогическо училище. Това премѣстване заставя Иванъ х. Николовъ да се откаже отъ учителството и да се предаде на книжарство. Като гражданинъ и книжаръ той е по-свободенъ и общува съ гражданитѣ и учителитѣ отъ Солунъ и другитѣ македонски селища, и неговата книжарница става мѣсто на срещи за размѣна на мисли по църковно-училищното дѣло и положението на българитѣ въ Македония.

Презъ единъ майски день на 1892 г. на улицата гонастигапредседателтъ на българската община свещ. Иванъ Маджаровъ и му се оплаква отъ валията, който явно подържалъ сръбската и гръцка пропаганди въ ущърбъ на българитѣ, че му се закаралъ, какво следъ година-две турското правителство щѣло да гледа само сеиръ на борбитѣ между българи, сърби и гърци. Това цинично изявление на валията предъ официалния представител на българитѣ озадачава Иванъ х. Николова и го накара да потърси сръдство за борба противъ въковнитѣ пороби-

тели и се спира върху идеята да основе революционна организация заедно съ съмишленицитѣ си.

Но той търси измежду познатитѣ по-авторитетно и по-компетентно лице, което да застане на чело на тая организация. Изъ сръдката на съмишленицитѣ си той не намира такова лице и презъ лѣтната ваканция заминава за София да търси такова лице. Тукъ, въ София той се срѣща съ Коста Шаховъ и го моли да му посочи авторитетно и компетентно лице, което да застане на чело на една революционна организация въ Македония. Коста Шаховъ му посочва Гоце Дѣлчевъ, тогава юнкеръ въ военното училище, съ когото му устрѣва среща въ Борисовата градина. Предъ него Иванъ х. Николовъ отново излага положението на българитѣ въ Македония, ролята на турското правителство спрямо пропагандитѣ и изтъква му нуждата отъ основаването на една революционна организация, на чело на която да застане едно компетентно лице и която организация да почива върху следнитѣ основи: 1. Вър-

ховното ръководно тѣло да е вътрѣ въ Македония; 2. Ръководителитѣ на това тѣло да сж подготвени и почтени хора, родени и живущи въ Македония; 3. Идеалтъ на организацията да е извоюване свободата на Македония, която да е самостоятелна политическа единица — да е автономна; 4. Организацията да е самостоятелна и 5. Отъ македонската емиграция въ България да се иска само морална и материална подкрепа — да е помощна. Тия принципи сж били възприети и отъ Гоце Дѣлчевъ, който

1-ви редъ: Илия Димушевъ отъ гр. Лерентъ, Христо Цвѣтковъ отъ с. Кономлади, Андонъ Юруковъ, Димитъръ Алексиевъ отъ с. Кономлади и Ганчо Атанасосъ отъ с. Якоруда. II-ри редъ: Никола Кузиновъ отъ с. Дръновени, Константинъ Христовъ отъ с. Габрешъ, Наумъ Кръстевъ отъ с. Тиквени, Никола Тодоровъ отъ с. Тиквени, Дим. Ивановъ отъ с. Олища и Дине Гоговъ отъ с. Баница (Леринско), — всѣчки четници затворници отъ четата на Василь Чекаларовъ, убитъ отъ гърцитѣ презъ 1913 г.

му заявилъ, че следъ свършването на военното училище, той нѣма да остане офицеръ въ българската армия, а ще замине въ Македония.

Следъ връщането му отъ София Иванъ х. Николовъ се среща съ другаритѣ си, на които изложилъ размѣненитѣ мисли съ Гоцето и обещанието на последния. На 23 октомврий 1893 г. шестимата съзаклятници: Иванъ х. Николовъ, Дамянъ Груевъ, Д-ръ Христо Татарчевъ, Петъръ п. Арсовъ, Андонъ Димитровъ и Христо Батанджиевъ се събиратъ въ квартирата на последния и следъ размѣна на мисли основаватъ Вътрешната македонска революционна организация, като шестимата образуватъ нейния централенъ комитетъ. Разпредѣлени били длъжноститѣ имъ така: Д-ръ Хр. Татарчевъ — председателъ, Дамянъ Груевъ — секретаръ касиеръ, а останалитѣ — съветници. Въ сжщото заседание разпредѣлили и районитѣ за агитация и привличане съмишленици между интелигенцията и еснафското съсловие.

Така се тури начало на ВМРО, която за кратко време се разрастна въ единъ мощенъ факторъ, представляващъ държава въ държава. Иванъ х. Николовъ, като книжаръ имаше всички благоприятни условия да стане центъръ на движението и неговата книжарница представляваше клубъ на срещи, справки и нареждания. Но затова пъкъ той бѣше и изложенъ твърде много. Въпрѣки това той е постояненъ членъ на Централния комитетъ до 1900 год., до избухването на Солунската и Боялската афери, когато заедно съ другаритѣ си и мнозина други съмишленици революционери бива заловенъ, осъденъ на 101 година и изпратенъ на заточение въ Будрумъ-кале, отъ дето бива освободенъ презъ 1903 год., поради сул-

танска амнистия. Стоенето му въ Солунъ бѣ невъзможно, поради което съ разклатено здраве заминава въ България, кждето се предава на книгоиздателска работа, безъ да престане да се интересува отъ сждбата на Македония. Тукъ той е деенъ членъ на кукушкото и солунско братства и известно време членъ въ Националния комитетъ. Презъ време на македонскитѣ междуособици той полага усилия за примирие, безъ да бждатъ чути неговитѣ мждри съвети.

Измжчванъ отъ стомашна болестъ на 9 юлий т. г., той самъ тури край на живота си.

Да бжде неговата память вѣчна! Богъ да го прости!

Хр. Шалдевъ